

Warszawa, 4 października 2013 r.

Grupa posłów  
KP SLD

Pani  
**Ewa KOPACZ**  
Marszałek Sejmu RP

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 32 ust. 2 Regulaminu Sejmu, niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

**- o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych**

Do reprezentowania wnioskodawców upoważniamy posła Marka  
BALTA

**Ustawa**  
**z dnia ..... 2013 r.**  
**o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych**

**Art. 1.**

W ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tj. Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687, Nr 144, poz. 853) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 1. Ustawa określa zasady zakładania i funkcjonowania cmentarzy, zasady i sposoby postępowania ze zwłokami, szczątkami i prochami ludzkimi, dokonywania ich pochówku oraz zasady funkcjonowania krematoriów i zakładów pogrzebowych.”

2) po art. 1 dodaje się art. 1a – 1b w brzmieniu:

„Art. 1a. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) zwłoki - ciało osoby zmarłej, w związku z której śmiercią wystawiono akt stanu cywilnego,

2) szczątki - pozostałości zwłok ludzkich lub ich części odłączone od całości, w tym wydobyte z miejsca ich położenia,

3) prochy - prochy powstałe w wyniku spopielenia zwłok lub szczątków.

4) cmentarz - obszar służący do pochówku zwłok, szczątków lub prochów, w grobach, kolumbariach lub poprzez rozsypanie na polach pamięci,

5) grób ziemny - dół w ziemi, do którego chowa się trumnę ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami i zasypuje ziemią,

6) grób ziemny zbiorowy - grób ziemny służący do pochowania więcej niż jednej trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urny z prochami,

7) grób murowany - dół w ziemi umocniony elementami budowlanymi do poziomu gruntu, do którego chowa się trumnę ze zwłokami lub szczątkami, dopuszcza się pochowanie wielu urn z prochami, a nad trumną lub urną zakłada się sklepienie,

8) grób murowany zbiorowy - grób murowany służący do pochowania więcej niż jednej trumny ze zwłokami lub szczątkami lub urn z prochami,

9) grób urnowy - grób ziemny lub murowany przeznaczony wyłącznie do chowania urny lub urn,

10) katakumby - pomieszczenie podziemne posiadające nisze w ścianach służące do pochowania zwłok, szczątków lub prochów w trumnach lub urnach,

11) kolumbarium - budowla z niszami przeznaczona do składania urn,

12) pole pamięci - miejsce niezabudowane, usytuowane na terenie cmentarza, wolne od grobów, kolumbariów lub katakumb, służące do rozsypywania prochów,

13) trumna - skrzynia, w której chowa się zwłoki lub szczątki,

14) urna - zamknięte naczynie służące do umieszczenia prochów,

15) kostnica - budynek lub jego część służąca do przechowywania i przygotowywania zwłok lub szczątków do pochówku.

16) prosekatorium - budynek lub jego część posiadający salę sekcijną oraz infrastrukturę służącą do przechowywania i przygotowywania zwłok lub szczątków do pochówku,

17) dom przedpogrzebowy - kompleks budynków, budynek lub część budynku posiadający w szczególności kostnicę i salę służącą do przeprowadzania ceremonii pogrzebowych,

18) krematorium - budynek lub jego część, wyposażony w urządzenia służące do spielania zwłok lub szczątków,

19) balsamowanie zwłok - utrwalanie zwłok mające na celu powstrzymanie lub spowolnienie ich rozkładu,

20) pochowanie - złożenie zwłok, szczątków lub prochów, w grobach, katakumbach, kolumbariach, rozsypianie na polach pamięci lub zatopienie w morzu,

21) dochowanie - umieszczenie zwłok, szczątków lub prochów w grobie lub niszy, w którym złożono już przynajmniej jedne zwłoki, szczątki lub prochy,

22) ekshumacja - wydobywanie z grobu zwłok, szczątków lub prochów, i ich ponowne pochowanie, w tym samym lub innym grobie,

23) zakład pogrzebowy - podmiot gospodarczy świadczący usługi pogrzebowe posiadający co najmniej kostnicę oraz karawan tj. pojazd do przewozu zwłok szczątków lub prochów."

Art. 1b. 1. Zakładanie i rozszerzanie cmentarzy komunalnych należy do zadań własnych gmin.

2. O założeniu lub rozszerzeniu cmentarza komunalnego decyduje rada gminy, a w miastach na prawach powiatu rada miasta, po uzyskaniu zgody właściwego państwowego inspektora sanitarnego.

3. Właściwe władze kościoła lub innego związku wyznaniowego decydują o założeniu lub rozszerzeniu cmentarza wyznaniowego, które może nastąpić na terenie przeznaczonym na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, po uzyskaniu zgody właściwego państwowego inspektora sanitarnego.

4. O zamknięciu cmentarza komunalnego decyduje właściwa rada gminy lub rada miasta po zasięgnięciu opinii właściwego państwowego inspektora sanitarnego.

5. O zamknięciu cmentarza wyznaniowego decyduje właściwa władza kościoła lub innego związku wyznaniowego, po zasięgnięciu opinii właściwego państwowego inspektora sanitarnego.”

3) po art. 6 dodaje się art. 6a w brzmieniu:

„Art. 6a. Groby: ziemne, murowane, urnowe, a także kolumbaria oraz pola pamięci mogą znajdować się wyłącznie na cmentarzach.”

4) art. 7 otrzymuje brzmienie:

„Art. 7 . 1. Miejsce w grobie nie może być użyte do ponownego chowania przed upływem 20 lat, z wyłączeniem chowania urn z prochami.

2. Po upływie 20 lat ponowne użycie każdego grobu nie może nastąpić, jeżeli jakakolwiek osoba zgłosi zastrzeżenie przeciw temu i uiści opłatę, przewidzianą za pochowanie zwłok. Zastrzeżenie to ma skutek na dalsze 20 lat i może być odnowione. O możliwości wniesienia zastrzeżenia administracja cmentarza corocznie obwieszcza informację w formie lokalnie praktykowanej.

3. Dozwolone są umowy, przedłużające termin, przed upływem którego nie można użyć grobu do ponownego pochowania.

4. Niezależnie od przepisów ust. 1 - 8 zabronione jest użycie do ponownego pochowania grobów, mających wartość pamiątek historycznych, ze względu na swą dawność lub osoby, które są w nich pochowane, lub zdarzenia z którymi mają związek albo wartość artystyczną”

5. W istniejących grobach murowanych dopuszcza się chowanie zwłok osób zmarłych w ciągu 20 lat od wydania decyzji o zamknięciu cmentarza. Przy zmianie przeznaczenia terenu cmentarnego przepis art. 6 ust. 7 ma zastosowanie również do zwłok i urn z prochami pochowanych w tym dwudziestoletnim okresie.”

5) w art. 8 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Prawo to służy, obok osoby określonej w ust. 3, także jej bliskim, to jest małżonkowi, z wyjątkiem małżonka separowanego, osobie pozostającej w trwałym wspólnym pożyciu, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym.”

6) art. 10 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 10. 1. Zwłoki i szczątki ludzkie mogą być przechowywane jedynie w kostnicach, prosektoriach lub domach pogrzebowych.”

7) w art. 10 po ust. 1 dodaje się ust. 1a-1f w brzmieniu:

„1a. Zwłoki lub szczątki chowa się w trumnach. Prochy chowa się albo przechowuje w urnach.

1b. Wola osoby o sposobie pochowania wyrażona w zapisie poświadczonym notarialnie ma pierwszeństwo przed prawem do pochowania,

1c. Prawo pochowania zwłok lub prochów ludzkich mają osoby najbliższe wobec osoby zmarłej, a mianowicie:

- 1) małżonek (ka),
- 2) krewni zstępni,
- 3) przysposobieni,
- 4) krewni wstępni,
- 5) krewni boczni do czwartej linii pokrewieństwa,
- 6) powinowaci w linii prostej do pierwszego stopnia.

1d. Prawo pochowania osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym w myśl przepisów wojskowych.

1e. Prawo pochowania zwłok osób zasłużonych wobec Państwa i społeczeństwa przysługuje organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym.

1f. Prawo pochowania zwłok przysługuje również osobom, które dobrowolnie się do tego zobowiązują.”

8) art. 12 otrzymuje brzmienie:

„Art. 12. 1. Zwłoki i szczątki mogą być pochowane przez złożenie w grobach ziemnych, w grobach murowanych, kolumbariach lub katakumbach oraz zatopienie w morzu.

2. Prochy mogą być pochowane przez złożenie w grobach ziemnych, w grobach murowanych, w grobach urnowych, katakumbach, kolumbariach, rozsypanie na polach pamięci lub zatopienie w morzu.

3. Zatopienie w morzu, o którym mowa w ust. 1, może być dokonane tylko w przypadku osób zmarłych na okrętach będących na pełnym morzu i nastąpić zgodnie ze zwyczajem morskim. W przypadku gdy okręt może w przeciągu 24 godzin przybyć do portu objętego programem podróży, należy zwłoki przewieźć na ląd i pochować.

4. Wyjątki od przepisów ust. 4 mogą być czynione przez kapitana okrętu z uwzględnieniem wskazań sanitarnych i wojskowych, jeżeli chodzi o okręty wojenne lub inne używane do celów wojskowych.”

9) po art. 12 dodaje się art. 12a w brzmieniu:

„Art. 12a. 1. Otwieranie trumny lub urny po ich zamknięciu jest zabronione.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do otwarcia trumny lub urny w kostnicy, prosektorium lub domu pogrzebowym albo w przypadku rozsypania prochów na polu pamięci.

3. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w przypadku dokonania balsamacji zwłok lub dokonania kremacji znajdujących się w niej zwłok lub szczątków ludzkich.

4. Otwarcie trumny lub urny może również nastąpić na podstawie decyzji właściwego prokuratora, w przypadku uzasadnionego podejrzenia, że przyczyną zgonu było przestępstwo.”

10) Uchyła się art. 16.

11) Art. 18 otrzymuje brzmienie:

„Art. 18. Kto narusza przepisy niniejszej ustawy i rozporządzeń wydanych na jej podstawie podlega karze grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”

12) W art. 20 w ust. 1 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) wymagania, jakim muszą odpowiadać pola pamięci”.

## **Art. 2.**

Ustawa wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia.

## UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wydania ustawy. Wykazanie różnic pomiędzy stanem dotychczasowym a projektowanym. Przedstawienie skutków społecznych, gospodarczych, finansowych i prawnych.

Ustawa z 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 z późn. zm.) w dotychczasowym brzmieniu jest anachroniczna i zawiera bardzo poważne luki prawne, wręcz przemilczenia ustawodawcy. Została uchwalona w okresie Polski Ludowej, ale w zasadniczej treści opiera się ona na postanowieniach ustawy z 17 marca 1932 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyn zgonu (Dz. U. Nr 35, poz. 359 z późn. zm.). Pod względem aksjologicznym odwołuje się do zasad pochówku funkcjonujących w Kościele katolickim i to jeszcze przed Soborem Watykańskim II. Nie odpowiada ona obecnie aspiracjom znacznej części polskiego społeczeństwa oraz potrzebom przedsiębiorców branży funeralnej. W szczególności ustawa z 1959 r. nie uwzględnia w szerszym zakresie odmiennych od tradycyjnie chrześcijańskich form pochówku, zwłaszcza możliwości rozsypania prochów zmarłego. Spopielenie zwłok jest powszechnie stosowana w buddyzmie i hinduizmie. Spopielenie także akceptuje większość kościołów protestanckich. Projekt ustawy zmierza do urzeczywistnienia wolności sumienia i wyznania w zakresie formy pochówku w zgodzie z takimi wartościami jak: poszanowanie godności zmarłego, ochrona zdrowia i moralności publicznej. Ustawa z 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 Nr 231, poz. 1965 z późn. zm.) w art. 2 pkt 12 gwarantuje każdemu prawo do otrzymania pochówku zgodnie z wyznawanymi zasadami religijnymi oraz przekonaniem w sprawach religii.

W Polsce, szczególnie w ostatnich latach, postępują procesy laicyzacji a zarazem indywidualizacji postaw w sprawach religijnych. Według Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego w 2010 r. na niedzielnej mszę świętą uczęszczało w skali kraju średnio 41% katolików. Zgodnie z ustaleniami Głównego Urzędu Statystycznego liczbę osób pozostających poza kościołami i innymi związkami wyznaniowymi można szacować na ponad 3 mln. Liczba ta w ostatnich latach zdaje się wzrastać. Proponowana nowelizacja ma przede wszystkim umożliwić osobom różnych wierzeń i przekonań światopoglądowych realizację w szerszym zakresie form uczczenia pamięci zmarłych zgodnie z własnym wyborem, ale w granicach obowiązującego prawa. Należy przy tym zwrócić uwagę, że w związku z upływem 68 lat od zakończenia II wojny światowej w Polsce zapewne wygasła już trauma społeczna związana z masowym paleniem zwłok osób zamordowanych w hitlerowskich obozach zagłady i obozach koncentracyjnych.

Zgodnie z zasadami techniki prawodawczej w art. 1 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych proponuje się określenie jej przedmiotu. W proponowanym art. 1a proponuje się zamieszczenie legalnych definicji terminów występujących w ustawie o cmentarzach i chowaniu zmarłych oraz w aktach wykonawczych wydanych na jej podstawie. Celem tej propozycji jest m.in. ustalenie minimalnych ustawowych standardów dotyczących problematyki funeralnej.

Propozycja art. 1b wynika z konieczności uwzględnienia pluralizmu wspólnot religijnych we współczesnej Polsce. Są to nie tylko kościoły chrześcijańskie, ale także inne konfesje nie posługujące się w swych nazwach terminem „kościół”.

Proponowana treść art. 6a ma zagwarantować, iż pewne formy pochówku będą realizowane tylko i wyłącznie na cmentarzach. Analogicznie propozycja dotycząca treści art. 10 ust. 1 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych zmierza do prawnego zagwarantowania, że zwłoki i szczątki ludzkie będą przechowywane w ściśle określonych, przygotowanych do tego miejscach zwłaszcza ze względu na konieczność ochrony zdrowia publicznego oraz poszanowanie godności osoby zmarłej.

Propozycja dotycząca nadania nowej treści art. 7 zmierza do uwzględnienia różnych form pochówku zmarłych (zwłok, czy szczątków w trumnach, prochów w urnach) a także precyzuje zasady ponownego użycia miejsca grzebalnego. Propozycja zmierza także do zapewnienia nienaruszalności grobów, zgodnie z wolą osób uprawnionych. Proponuje się także uregulowanie (częściowe) zasad pobierania opłat cmentarnych.

Postulaty dotyczące nowego brzmienia art. 8 ust. 4 oraz dodania art. 10 ust. 1a mają na celu uwzględnienie zmian zachodzących w sferze życia społecznego.

Projekt daje pierwszeństwo osobom pozostającym w trwałym wspólnym pożyciu, a w ramach tej kategorii – małżonkom, zgodnie konstytucyjną zasadą ochrony małżeństwa i rodziny.

Nowy art. 12a wprowadza jednoznaczny zakaz otwierania w miejscu do tego nieprzeznaczonym zarówno trumien jak i urn z prochami. Ochronie prawnej wymienionych wyżej wartości służy także zaostrzenie sankcji karnych za czyny stanowiące naruszenie nowelizowanej ustawy.

Zaostrzenie sankcji karnej przewidzianej w art. 18 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych ma na celu zapewnienie realnej egzekucji wymogów sformułowanych w znowelizowanej ustawie. Naruszenia przepisów niniejszej ustawy winny stanowić przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego. Nowelizacja zmierza ponadto do skorelowania wysokości zagrożenia sankcją karną z tytułu naruszenia przepisów rzeczonyj ustawy z postanowieniami rozdziału XXIV Kodeksu karnego, obejmującego przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania oraz z art. 262 § 1 Kk, który kryminalizuje znieważenie zwłok lub prochów ludzkich oraz miejsca spoczynku zmarłego.

Zmiana proponowana w art. 20 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, polegająca na dodaniu w ust. 1 pkt. 5 wynika z wprowadzenia możliwości rozsypywania prochów zmarłych na polach pamięci, a zatem z konieczności szczegółowego określenia wymogów, jakie powinny spełniać wspomniane tereny.

## 2. Wskazanie źródeł finansowania projektu ustawy.

Uchwalenie projektu jako ustawy nie spowoduje obciążenia budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.



3. Przedstawienie założeń podstawowych aktów wykonawczych.

Nowelizacja poszerza w art. 20 ust. 1 pkt 5 delegację dla ministra właściwego do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, do określenia w drodze rozporządzenia także wymagań, jakim muszą odpowiadać pola pamięci. Pola te winny znajdować się wyłącznie na cmentarzach. Powinny być wyraźnie wydzielone w celu zapobieżenia ich sprofanowaniu. Część pól pamięci może być wyodrębniona do rozsypania prochów danych osób, oznaczonych co do tożsamości. Część pól pamięci mogą stanowić obszary służące do rozsypania prochów różnych zmarłych w jednym miejscu. W założeniach powinny być to tereny zielone, pozbawione nagrobków, katakumb, kolumbariów.

W związku z powyższym należy znowelizować rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 marca 2008 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełniać, cmentarze, groby i inne miejsca do pochówku zwłok i szczątków (Dz. U. Nr 48, poz. 284). W akcie tym należy uchylić par. 2 jako zawierający definicje legalne, które mają wg projektu nowelizacji być zamieszczone w ustawie o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

Nadto konieczna będzie też nowelizacja rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi (Dz. U. Nr 153, poz. 1783, z późn. zm.). Znowelizowane rozporządzenie winno uwzględniać m.in. możliwość rozsypania skremowanych prochów ludzkich na polach pamięci.

Wreszcie konieczna będzie nowelizacja rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 sierpnia 2001 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji grobów (Dz. U. Nr 90, poz. 1013, z późn. zm.) aby uwzględnić możliwość rozsypania prochów zmarłego na polach pamięci.

4. Oświadczenie o zgodności projektu z prawem Unii Europejskiej albo, że nie jest objęty tym prawem.

Wnioskodawcy oświadczają, że projekt nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

5. Wyniki przeprowadzonych konsultacji w stosunku do projektu.

Projekt nie był poddany konsultacjom, o których mowa w art. 34 ust 3 Regulaminu Sejmu.